

Je tomu už hodně dávno, co žil mezi markýzí ze Saluzza jako nejstaršího tohoto rodu mladík zvaný Gaultieri. Žil bez ženy a bez dětí a svůj čas netrálil jinak, než že pěstoval sokoly a jezdil na lov. Nemyslel ani na ženitbu, ani na děti, a měl by být za to vlastně chválen co moudrý muž. Jeho vazalům se to však nelíbilo a prosili ho, aby se oženil, že mu najdou nevěstu z takového otce a matky, aby se na ni mohl spolehnout a být s ní spokojen.

Gaultieri jím však odpověděl:

„Přátelé, nutíte mě k něčemu, co jsem se rozhodl neučinit vůbec – a to proto, že lze těžko nalézt takovou ženu, jež by se povahou hodila ke mně; je naopak mnoho žen s povahou opačnou, a ten, kdo si vezme ženu, jež se k němu nechodi, má pak velmi tvrdý život. Je pošetilé, že mi slibujete takovou, jaká by se mi líbila, usuzujete podle povahy jejího otce a matky. Jak však můžete poznat, kdo je otce a jaké jsou tajnosti matky? A i kdybyste to všecku zvěděli, dcery jsou velmi často svým otcům a matkám nepodobné.“

Když už mě však chtěly sputat do lečí řetězů, chci, abych byl i já spokojen. A abych nenašíkal na někoho jiného, kdyby se mi to nepodařilo, zamýšlím si tu nevěstu najít sám, a nebudeštětli chtit za paní tu, kterou si vezmu, ujišťuji vás, že pak teprve ke své škodě uvidíte, co to znamená, že jsem se oženil proti své vůli a na vaše naléhání.“

Cačtí mužové mu odpověděli, že se vším souhlasí, jen když se hodlá oženit.

Gaultierimu se už delší dobu libily mravy jedné chudé dívky ze vsi ležící nedaleko zámku, a ježto se mu dívka zdála být velmi krásnou, soudil, že by s ní mohl vést velmi utěšený život. Nehledal už tedy dál a rozhodl se, že si ji vezme. Dal si zavolat jejího otce, jenž byl velký chudas, a dohol s ním, že si vezme jeho dceru; potom svolal všechny své vazaly z kraje a řekl jim:

„Přátelé, vy jste chtěli a chcete, abych se odhodlal k ženitbě. Rozhodl jsem se k tomu spíše kvůli vám než touhy po ženění a sami dobře víte, co jste mi slíbili, že totiž budete spokojeni a že budete cítit jako paní kieroukli ženu, jež se stane mou choti. I nadešla chvíle, kdy splnil svůj slib, a chci, abyste i vy stáli ve svém slovu. Našel jsem si podle svého srdce dívku, jež žije blízko tady odtud. Mám v úmyslu oženit se s ní a za několik dní ji přivést do svého domu – pročž přemýšlejte, jak uspřádat krásnou svatbu a jak přijmout s náležitými poctami mou chot, abych mohl i ji prohlásit, že jsem s vaším slibem spokojen tak, jako budete vy s mým.“

Oni chrabří mužové zvesela odvětili, že mají z jeho rozhodnutí radost a že budou tuto ženu považovat za svou paní, ať je kdokoli, a že jí budou cítit.

Nato se postili do příprav, aby byla svatba krásná a veliká, a podobně si počali i Gaultieri. Dal přípravit velikou a nádhernou hostinu, sezval mnoho svých přátel, příbuzných, bohatých šlechticů a jiných lidí, a mimoto kázal zhotovit množství krásných a bohatých rouch na míru jedné dívky ze svého služebnictva podobné oné dívce, s níž se zamýšlěl oženit. Dále dal přípravit pásy a prsteny a bohatě ozdobenou čelenku – a vše, co má mít nevěstu.

Když pak nadešel den určený ke svatbě, vseď na koně – rovněž tak ti, kteří k němu přišli na svatební veselí –, a když bylo vše pořízeno, řekl:

„Pánové, je čas, abychom jeli pro mou nastávající chot.“

I vydal se s celou společností na cestu a zkrátko dorazili k vesnici. Přišel k chalupě dívčina otce a zastihli dívku právě ve chvíli, kdy se s velikým spěchem vraceala od studánky, aby se mohla jít poslat spolu s ostatními ženami na Gaultieriho nevěstu.

Sotvaže ji Gaultieri spatřil, zavolal ji jménem, jež bylo Griselda, a optal se, kde je její otec.

Griselda mu stydlivě odpověděla:

„Je doma, velkomožný pane.“

Tu Gaultieri sestoupil z koně, kázal všem, aby čekali, až se vrátí, vstoupil do chudé chalupy, kde zastihi Giannucolla, otce dívky, a řekl mu:

„Přišel jsem, abych se oženil s Griseldou. Dříve však bych se rád od níčo dozvěděl v tvé přítomnosti.“

A tázal se dívky, zda se bude snažit – oženit-li se s ní – být ve všem poslušná, zda se nebude pohoršovat nad něčím, co on řekne nebo udělá, a ptal se ještě na mnoho věcí. Dívka ke všemu přivěděla.

Gaultieri ji tedy vzal za ruku, vyvedl ji ven a v přítomnosti celé společnosti a všech ostatních ji dal svléci do naha, a když přinesli šaty, jež dal pro ni ušit, kázal, aby ji oblékli a obulí a nasadili jí čelenku na její rozpuštěné vlasy.

Když se toto všecko stalo – čemuž se všichni nemálo divili –, pravil:

„Pánové, toto jest žena, s kterou se zamýšlím oženit, jestliže se bude chtít ona provdat za mne.“

Nato se obrátil k dívce, jež tu stála zmatena a naplněna studem, a řekl jí:

„Griseldo, chceš mě za muže?“

„Ano, pane můj,“ odvětila mu ona.

Tu řekl Gaultieri:

„I já tě chci za ženu.“

A v přítomnosti všech se s ní oženil.

Poté kázal, aby ji vysadili na oře, a v důstojném průvodu si ji odvezl domů.

Zde se pak konala krásná a veliká svatba, a slavnost byla taková, jako by si bral dceru francouzského krále.

Zdálo se však, že mladá chot zmrnula s rouchem ducha i mravy. Byla – jak jsem už řekl – krásné postavy a tváře, z kteréžto příčiny se všem líbila, a byla tak libezená a způsobná, že nikomu nepřipadal, že je to dcera Giannucollova a pasačka ovci. Všem se spíše jevila jako dcera nějakého šlechtice, nad čímž se podivoval každý, kdo ji dříve znal; krom toho byla tak poslušná svého muže a tak ochotná, že šlechtice se počítala ze nejspojenějšího muže na světě, jemuž se došlo té největší odměny. I k manželovým poddaným se chovala tak mile a laskavě, že něbýlo nikoho, kdo by ji nemiloval. Každý jí vzdával úctu, jež ji patřila, ba všichni se modlili za její blaho a prospěch – a ačkolik mnozí předtím říkali, že Gaultieri jednal nemoudře, když si vybral za ženu právě ji, říkali nyní, že jednal jako nejmoudřejší a nejprozíravější člověk pod sluncem, a nikdo jiný prý nemohl poznat ctnost, jež se skrývala pod bědnými hadíky a vesnickým šatem.

Krátké – neuplynulo mnoho času a Griselda se dovedla chovat tak ve svém domově, ale i všude jinde, že se o ní a o jejích činech mluvilo pochvalně, což vyvracelo námítky, že si ji její manžel neměl brát.

Netrvalo také dlouho a paní obtěžkala a po čase povila Gaultieriho dcerušku, což markýz nesmírně oslavil.

Leč brzy nato se vzlouplo do jeho myslí nový nápad – zatoužil tož vyzkoušet ježi trpělivost dluhou zkouškou a nesnesitelným jednáním. Nejprve ji dráždil slovy, předstíral, že se hněvá, a říkal, že s ni jeho vazalové nejsou spokojeni, protože je nízkého původu a zvláště proto, že mu rodi děti; a ještě více prý je hněte, že se narodila dceruška, proto čemuž reptají.

Když paní uslyšela tato slova, nezměnila tvář ani své dobré předsevzetí a pravila:

„Paní můj, učň se mnou to, o čem soudíš, že ti bude spíše ke cti a potěše. Já budu spokojena se vším, ježto vím, že jsem méně než oni a že jsem nebyla hodná té cti, k níž jsi mě svou rytířskostí pozdvíhl.“

Tato odpověď byla Gaultierimu velmi milá, neboť seznal, že choť v ničem nezchypla cti, kterou jí oči jiní prokazovali.

Brzy nato však ji naznačil neurčitými slovy, že jeho poddaní nemohou strpět děvčátko, jež se jí narodilo. Řekl svému služovi, oč jde, načež ho poslal ke své choti, a ten jí s velmi bolestnou tváří řekl:

„Paní má, jestliže nechci umřít, musím udělat to, co mi nakázal můj pán. Poručil mi, abych vzal dceru a abych ji...“

Vice neřekl. Když paní uslyšela tato slova a spatřila tvář sluhy, rozpomněla se na to, co říkal její chot, a pochopila, že sluhu bylo uloženo, aby dítě zavraždil. Zdvihla proto dcerušku z kolébky, políbila ji, počehnala a s hubokým zármutkem v srdci – aníž to projevila v tváři – vložila dítě do služovy náruče.

„Zde jí máš,“ řekla mu, „a proved, co ti můj pán uložil. Nedej však, aby dítě roztrhala dravá zvěř a ptáci – ledavaže by ti to byl můj pán nařídil.“

Sluha vrazil děvčátko a zpravil Gaulteriho o tom, co řekla paní. Ten se podivil nad její vytřvalostí a poslal sluhu s dceruškou do Bolgenu ke své přibuzné s prosbou, aby ji pečlivě vychovala a naučila dobrým mravům, ale aby nikomu neříkala, čí je to dítě.

Brzy nato se však stalo, že paní znova otěhotněla a v příslušnou dobu porodila chlapce, který byl Gaultierimu nade vše nejmilejší. Ježto mu však nestačilo to, co učinil, častoval svou chot hrubostmi, a předstírají, že se zlobí, řekl ji jednoho dne:

„Paní, od té doby, cos mi porodila toho chlapce, nemohu se snést se svými vazaly. Trpce reptají, že se má po mně stát jejich pámem Gianuccolluvm vnuč. Obávám se – nechci-li, aby mě vyhnali –, že budu muset učinit to, co jsem už jednou učinil: oženil se – leč s jinou ženou.“

Paní ho poslouchala s trpělivou myslí a odpověděla mu pouze toto:

„Paní můj, myslí jen na to, jak bys byl spokojen, a učň to, co ti bude po libosti. Na mne nemysli, neboť mne je milé jen to, když vídám, že ty jsi šťasten.“

Za nemnoho dní nato Gaultieri stejným způsobem – jako poslal pro svou dcerku – poslal pro svého syna a opět naznačil, že bude zavražděn, a poté ho rovněž poslal do Bologne, jako tam předtím vypravil svou dceru.

Paní se netvářila jinak a neřekla nic jiného, než jako to učinila u dcerky. Gaultieri nad tím tuž užasl a v duchu se utvrdil v tom, že by to nedokázala žádná jiná žena než tato, a kdyby nebyl viděl, jak své děti miluje, byl by měl za to, že tak jedná z lhostejnosti. Seznal však, že to učinila z moudrosti. Gaultierimu poddaní se domnivali, že dal své děti zavraždit, tuže hu za to haněli, považovali ho za ukutnuka a nesmírně se svou paní cítili. Ta pak, když před ní ženy litovaly její děti, neříkala nic, než že se jí líbí pouze to, co se líbí onomu, jenž je zplodil.

Když uplynulo již více let od narození dívky, uzdálo se Gaultieri mu, že nadešla vhodná doba k poslední zkoušce, jíž by se přesvědčil o trpělivosti své ženy. Řekl před mnoha jinými lidmi, že si za žádných okolností nemůže ponechat za manželku Griseldu; uznává prý, že si počítá s řeckou a mladickou nerovzávně, když si vybral za ženu právě ji, a řekl též, že chce podle možnosti jednat s papežem o dovolení, aby si mohl vzít jinou manželku a Griseldu opustit.

Vážní muži ho za to velmi kárali, on však jím odpovídá pouze, že je třeba, aby se tak stalo.

Když paní vyslechla toto vše, velmi se zarmoutila, protože musela mít za to, že se navrátí do otcovského domu a bude možná pást ovce, jak to druhý dělávala, a že jiná žena dostane toho, jemuž přála vše dobré. Vydržela však jiné strázn osudu – i rozhodla se vytrpět také tyto.

Nedlouho nato si dal Gaultieri přinést padělané listiny z Říma a ukázal svým vazalům, že mu papež dovoluje, aby si vzal jinou ženu a Griseldu opustil.

Dal si ji proto předvolat a v přítomnosti mnoha lidí jí řekl:

„Paní, papež mi dal svolení, že si mohu vzít jinou ženu a tebe opustit. Ježto byl moji předkové velkými šlechtici a pány této královny, zatímco tvoji předkové byli vždy jen rolníky, pojhal jsem takový záměr, abys nebyla déle mou ženou, ale aby ses vrátila do Gianuccollova domu s věrem, jež jsi mi přinesla. Já si sem pak přivedu jinou ženu, kterou jsem si vyhledal a která se mi zdá pro mne vhodná.“

Paní vyslechla tato slova, nikoli bez velkého přernáhání – což nemají ženy v povaze – zadržela slzy a odvětila:

„Paní můj, uznávála jsem vždy, že se můj nízký původ nikterak nedodí k vašemu šlechtictví, a to, čím jsem se u vás stala, považovala jsem za dar od Boha, za dar, který mi však nebyl darován navždy, nýbrž jen zapůjčen. Vám je libo vzít si tento dar zpět – mně můží být milé i je mi milé vrátit vám jej. Zde je prsten; jímž jste mě učinil svou manželkou. Vezměte si jej. Kážete mi také, abych si vzala věno, jež jsem si přenesla s sebou. K tomu nebude třeba, abyste mi platil z měsíce nebo statkem, neboť mi nevypadlo z myslí, že jste si mě vzal nahou. Soudíte-li, že je čestné, aby toto tělo, jež nosilo děti, které jste zplodili, viděli všichni – odejdú nahá. Prosím vás však, abyste mi dovolil, abych výměnou za své panenství, jež jsem vám přinesla a které si již nemohu vzít zpět, mohla odejít aspoň v jediné košíli.“

Gaultieri, jemuž bylo spíše do pláče než do čeho jiného, tvářil se zatvrzele a pravil:

„Dobrá, odnes si jednou košíli.“

Všichni, kdo stáli kolem, ho prosili, aby ji daroval aspoň jedny šaty, aby nebylo vidět, že ta, jež mu byla manželkou třináct a ještě více let, odchází z domu tak chudá a s takovou hanbou, že má na sobě jen košíli. Marné však byly jejich prosby. Paní v košíli, bosa a prostovlášla poručila všechny Bohu, vyšla z domu a vrácela se k otci za pláče a náruku všech, kdo ji viděli.

Giannuccollo – jež nikdy nemohl uvěřit, že je pravda, že Gualtieri měl jeho dceru za manželku – každý den očekával, že se toto stane, a uschoval hadříky, jež svítěla onoho jitra, když si jí Gualtieri bral. Paní si je znova oblékla a věnovala se drobným pracím v otcovském domě, jak to dělávala dřív, a tuze statečně snášela krutou ránu svého osudu.

Když Gualtieri učinil toto, oznámil všem svým lidem, že si vybral za ženu jednu z dcer hraběte z Panaga. Kázel konat veliké přípravy k svatbě, poslal pro Griseldu, aby k němu přišla, a když se dostavila, řekl jí:

„Chystám se přivést si novou paní, kterou jsem si vybral a zamýšlím ji důstojně uvítat při jejím příchodu. Ty všš, že nemám ve svém domě ženu, jež by dovedla uspořádat pokoje, jak náleží, a udělat mnoho jiných věcí, jichž je zapotřebí při takové slavnosti. Ty se v takových domáčích věcech vyznáš, dej proto do pořádku vše, co je nutno, pozvi paní, jak ti bude libo, a přijmi je, jako bys zde byla paní ty. Po svatbě se můžeš vrátit domů.“

Ačkoli tato slova podala Griseldu do srdce jako nůž a ačkoli nemohla zanechat lásky k němu, jako to udělala se svým štěstím – odpověděla:

„Pane můj, jsem připravena a přichystána.“

A jak byla, ve svých venkovských a hrubých šatech, jala se v domě, z něhož krátké předtím odešla jen v košíli, poklizet v komnatách, rozvěšovat závěsy po zdích a prostírat, starala se o kuchyni a všude přiložila ruku k dílu – jako by byla v domě skromnou služebnou. Neušťala, dokud vše neuspořádala a nezařídila, jak se patří, a když to všechno udělala, pozvala jménem Gultierih všechny paní z kraje a jala se očekávat slavnost.

Když nadešel den sňatku – třebaže byla v chudičkých šatech – přijala s důvtipem a mravy paní domu všechny paní, jež se dostavily, a usmívala se přítom.

Gualtieri dával své děti pečlivě vychovávat v Bologni u své přibuzné, jež byla provdána do domu hrabat z Panaga. Když bylo dívce dvacet let a vyrostla do nevídání krásy a když bylo chlapci šest let, poslal k přibuznému do Bologne své lidi s prosbou, aby ráčil přijet s jeho dcerou a chlapcem do Saluzza, aby si s sebou přivezl svou spanilou a váženou společnost a aby všem řekl, že dívka přivádí Gaultierimu za manželku, přičemž nesmí prý prozradit, že dívka je někým jiným.

Slechtic zařídil vše, jak si markýz přál, vydal se na cestu a za několik dní nato přišel s dívkou a chlapcem a urozenou společností do Saluzza právě v hodině oběda. Zde nalezl všechny vesničany a mnoho jiných sousedů z okolí, kteří očekávali Gaultierih novou choť.

Ta – když ji paní uvítaly – vešla do síně, kde bylo prostřeno k hodkovasů, a zde jí také vysila Griselda vstříc ve svém chudém šatu.

„Bud vítána, má paní,“ oslovila ji zvesela.

Paní tuze prosily Gaultierih, aby dal odvést Griseldu do některé komnaty a půjčil jí nějaké roucho, jež jí dříve patřilo, aby se nemusela v takových šatech ukazovat před cizími lidmi. Ale vše nadarmo.

Všichni se tedy usadili a začalo se nosit na stůl. Každý si pozorně prohlížel dívku a kdekdo prohlašoval, že Gaultieri dobře vyměnil. I Griselda velmi chválila onu dívku a jejího bratra.

Tu Gaultieri koncěně uznal, že se již v dostatečné míře přesvědčil o trpělivosti, kterou vyžadoval od své paní, a když seznal, že ani nový chod věci ji nijak nezměnil a že nečiní toto vše z omezenosti, nýbrž moudrosti – rozhodl, že nadešel čas, aby paní vymnil i této hořkosti, kterou – jak usoudil – skrývala pod statečnou tváří.

Dal jí proto zavolat a v přítomnosti všech jí s úsměvem řekl:

„Co soudíš o naší nevěstě?“

„Paní můj,“ odvětila Griselda, „připadá mi tuze krásná, a jestliže je tak moudrá jako krásná, čemuž věřím, nepochybuj, že s ní budete žít jako nejšťastnější šlechtice pod sluncem. Prosím vás však, jak jen mohu, abyste ji nepodroboval takovým zkouškám, jako jste to učinil jiné, jež byla vaši. Myslím, že by to sotva vydržela, protože je velmi mladá a byla vychovávána v samé jemnosti, kdežto tamta žila od malíčka v neustálém lopotě.“

Když Gaultieri viděl, že Griselda pevně věří, že dívka je jeho nevěsta, a přece nemluví o ni jinak než dobře, posadil si ji vedle sebe a pravil:

„Griseldo, nadešla chvíle, abys okusila ovoce své trpělivosti a aby ti, kteří mě měli za krutého, nespervisedlivého a surového, poznali, že všechno to, co jsem učinil, dělal jsem za jistým promyšleným cílem. Tebe jsem chtěl naučit, jakou manželkou mě měš být, a je, aby si dovedli vybrat a udržet choť a získat sobě klid pro celý život. Když jsem se ženil, obával jsem se, že klid mít nebudu, a proto jsem tě týral a trápil způsoby, jež znás, abych se sám přesvědčil. Nepozoroval jsem však ani jednou, že bys odporovala mému třeba jen slůvku, natož činem. Mám tedy za to, že mám ono uspokojení, po němž jsem toužil, a zamýšlím ti proto vrátit v jediné chvíli to, co jsem ti po mnoho let bral, a s převělikou radostí zahojit rány, jež jsem ti způsobil. Přijmí tedy s veselou myslí tu, kterou měš za mou nevěstu, a jejího bratra za tvé a mé děti. To jsou ti, o nichž jste se ty a mnozí jiní dlouho domnívali, že jsem je dal zavraždit. Já jsem tvým manželem a miluji tě, nade vše, neboť věřím, že se mohu pochlubit, že nikdo jiný nemůže být spokojen se svou manželkou tak jako já.“

To pravil, objal jí a polibil a spolu s Griseldou, jež plakala radosť, kráčeli k místu, kde seděla jejich dcerka se svým bratrem, s úžasem poslouchající to, čím mnozí byli rozčarováni.

Paní hned járc vstaly od stolů, odebraly se s Griseldou do jedné komnaty, blahopřály jí a svíckly jí starty. Oblékly ji do skvělého roucha jako paní – již se zdála i v oněch hadřicích – a odvedly ji zpět do síně.

Zde pak se paní těšila a radovala se svými dětmi, a ježto byl každý rozveselen nad tím, co se přihodilo, zábava a hodování se zmno-

hónasobily a trvaly několik dní. Gualtieriho prohlašovali za velmi moudrého, třebaže útrapu paní měly za kruté a nesnesitelné – Griseldu však považovali za nejmoudřejší z žen.

Za několik dní se hrabě z Panaga vrátil do Bologne a Gualtieri zavil Giannuccolla sedlačení, zaopatřil ho jako svého tchána, takže žil pak a končil své stáří ve velkém štěstí. Svou dceru provdal do velmi urozeného rodu a s Griseldou, kterou pak vždy cítil, jak jen mohl nejvíce, žil ještě dlouho a šťastně.

Může tedy někdo tvrdit, že do chudých chalup nepadá z nebe boží duch stejně tak jako do královských paláců, zkrátka by mnohým spíše patřilo hlídat prasata než vládnout lidem? Kdo jiný než Griselda by dokázal nejenom se suchou, ale i s jarou líci snášet kruté a neslyšné zkoušky Gualtieriho? A přitom té by se snad nedalo mít za zlé, kdyby byla klesla natolik – když ji vyhnali z domu v košíli –, že by si dala vyprášit kožšík od jiného, jen aby se dostala k pěkným šatům.